

ADMONITORES DVO
SCHOLASTI-
CORVM OPERVM.

PRIOR

est

Sermo succinctus

De ludorum literariorum inspectori-
bus sub verni examinis auspicio

Anno 1599. 26. Martij Neustadij ad
Orlam habitus.

POSTERIOR

est

Oratiuncula

De pueritiæ in Scholis negle-
ctæ peccato.

Anno 1604. conscripta

à

M. MICHAËLE PHA-

RETATO Scholæ Orlanæ moderatore.

LIPSIÆ,

Michaël Lantzenberger imprimebat.

Coll. diss. A
89, 37

a. LXXXIX. 37.

12

4

R E V E R E N D O, E R V D I T I S,
Amplissimis, civiliq; prudentia conspicuis viris,
Dominis suis meritò colendis

N E V S T A D I I A D O R L A M
Superintendenti

M. Stephano Roth, seniori.
Consulibus

M. Basilio Bohemo, πολιάρχω,
VVolfgango Freund,
Bartholomæo Moltzero.

Senatorie camera præfectis

<i>Iohanni Zinsmanno.</i>		<i>Nicolao Michaëli.</i>
<i>Georgio Zinsmanno.</i>		<i>Iohanni VVernero.</i>
<i>Christophoro Hæfero.</i>		<i>Iohanni Etzdorf.</i>

Iudici

Georgio Blötnero.

Lucubratiunculam hanc Scholasticam M. M.
Pharetratus debite gratitudinis, honoris, &
amoris testificandi ergò, offert, consecrat, dicat.

*V*ilescunt hodiè ludi, ludiq; magistri,
*N*asutisq; Schola sordet ubiq; labor.
*A*t vobis, animus quibus est prudentior, omnis
*O*rnando in ludo cura stat, atq; fides.
*N*am florente schola divina profanaq; scitis
*F*lorere, & labi cuncta cadente schola.
*H*ac igitur spero è ludo data munera amica,
*E*t gratæ mentis symbola grata fore.

I. Cholacg-

I χολαρχοδιώκτης.

Pud Athenienses contra otiosos cives institutum fuit, quod nec vestrum aliquos, viri reverendi, amplissimi & consultissimi, scholæ hujus inspectores & Mecænates nostri, multum honorandi, præterit, ut ab Areopagitico senatu quotannis ad minimum semel diligentissimè inquireretur, quid quisq; civium ageret, & quonam quæstu sustentaretur. Itaq; homines vitæ rationem reddendam esse memores honestatem ultrò sequebantur, teste Valerio Maximo, Laudatur à plurimis isthæc consuetudo, & rectè: Sed æquè rectè nos laudemus, amplectamur, atq; exosculemur morem in literarios ludos contra otiosos scholasticos introductum, secundum quem à Præceptoribus præsentè & auscultante ministerio, senatu, aliisq; Musarum fautoribus quotannis inquiritur, & accuratè examinatur quid quisq; discipulorum sua in classe audierit, & quosnam progressus in lectionibus fecerit. Ita enim discentium plurimi studiorum suorum rationem esse aliquando reddendam memores laudem diligentiae alijs præripere, ignaviae autem opprobrium effugere auditis ad unguem repetendis enitentur. Huic propter innumera emolumenta nunquam satis laudato instituto scholastico morem gerentes, diem cum sequentibus præsentem examini destinatum, vestramq; reverentiam, & amplitudinem huc rogatam volumus. Et ne præter so-

Exord. à
gent. instit.

l. 2. c. 6.

Apodosis.

Prop.

Distrib.

litum recta ἐξέτασι, seu disquisitionem ingrediamur, pau-
cula quædam de personis examinum, reliquorumq; la-
borum scholasticorum inspectionem sibi vendicanti-
bus præfari in animo habemus. Reperimus autem re
paulò altius perponderata inspectorum nostrorum ali-
os visibilis, alios invisibilis naturæ. Invisibilis, ut est
Deus, & angeli; Visibilis conditionis vel sunt publicæ,
vel privatæ personæ. Per illas Ecclesiæ ministros & se-
natores; per has reliquos cives & discipulos nostros in-
telligimus. Erunt itaq; numero sex ordines. De qui-
bus singulis singulatim.

I.

PRIMARIUM, adeoq; summum, ut fundatorem,
patronum, atq; rectorem, ita etiam inspectorem laboris
hujus scholastici nos venerabundi agnoscimus Deum.
Deus enim est, de quo verba isthæc sonant; Vbi duo aut
tres, (sic & vbi ducenti aut trecenti) congregati sunt in
nomine meo, ego, inquit sacratissimæ Trinitatis loco
Christus, ero in medio eorum. Imò curam ille pueru-
lis docendis impensam sibi in solidum esse imputatu-
rum se sanctè promittit, cum dicit; Qui puerum talem
in nomine meo recipit, me recipit. Ne verò distorta
hæc putes, vide ipsum Christum è sinu patris ad nos
ablegatum, ut Nazarethum venerit, synagogam vel
Scholam intraverit, studia legentium inspexerit, & δυσ-
νόητα illis obscura verba facilimè ac fidelissimè explanâ-
rit. Testatum videlicet exemplo isto voluit facere se
cum patre & spiritu sancto medium inter doctores & di-
scipulos in templis & Scholis ad finem vsq; mundi affu-
turum, & quæ recta aut prava ibi fierent, observatu-
rum. Hunc utinam præsentem oculis cerneremus, aut

Matth. 18.
20.

Ibid. v. 5.

Luc. 4. 16.

saltem

saltem lectionibus nunquam non interesse, singulaq; nostra dicta, facta & cogitata animadvertere crederemus, mirabiles docendi & discendi amores excitaret. At cur αἰόητοι, ἢ βραδείας τῆ καρδία τῶ πιστεύειν de illo sub dubitamus; quod ethnici poëtae certò sibi persuasum habuerunt? Antiquissimi enim Hesiodi versum istum; πάντα ἰδὼν διὸς ὀφθαλμοῖς, ἢ πάντα νοήσας. Ovidius his reddidit verbis; Aspiciunt oculis superi mortalia iustis. Et Plautus; Est profectò, inquit, Deus, qui quæ nos gerimus auditq; & videt. Adhæc ipse Aristoteles in primis laudat Heraclitum Deum etiam in casa furnaria ad focum adesse asserentem. Quod si pistori ad furnum defudanti, multò magis Præceptori & discipulis laborantibus in Schola inspector Deus opt. max. præstò erit. Maledictus ergò quicumque in Schola opus domini negligenter Deo ipso præsentem & videntem fecerit. Contrà fidelium in ludo literario docentium & discientium oculi ad dominum nostrum omnipræsentem ludi literarii censorem sint directi, perinde atque oculi ancillæ ad manus heræ. Si animadverterit ille nos indefessos & fidos in minimo, quin majoribus & pluribus aliquando ab eodem simus præficiendi minimè in dubium vocemus. Episcopo sanè huic transcælesti in visitatione generali, quæ die novissimo est futura, de laboribus nostris rationem exactam coram tribunali reddamus oportebit. Ibi tum qui benè rem in ludo gessimus, per fidem ad gloriam æternam; qui verò malè, per infidelitatem ad ignominiam æternam ingrediamur.

Verùm secundùm Deum proximos & frequentif

A 3

fimos

Luc. 24. 25.

Oper. & dierum 1.

Metam. 13.

Capt. act. 2.

l. 1. de part. animal. c. 5. h. e. ultimo.

Jer. 48. 10.

Pf. 23. 2.

Matth. 25. 23.

2. Cor. 5. 10.

Dan. 12. 2.

II.

Matth. 18.
10.

In vitis pa-
trum.

Bernh. in
serm. 40.
in Psal. 91.

simos nostros in Schola observatores profite-
mur angelos. Nam isthæc sunt verba ipsius Christi ; Videte ne
contemnatis unum ex pusillis his. Dico n. vobis, quod
angeli eorum in cælis semper videant faciem patris mei,
qui est in cœlis. Ducuntur igitur in ludum, & redu-
cuntur pueri ab angelis. Ab angelis pueri inter discen-
dum custodiuntur. Et si quando hi taciti ac morigeri
lectioni attendunt, aut Scholam ingressi cantitant, illi
angeli in medio eorum stantes, & præ gaudio ubi sint
nescientes modò hunc, modò illum modesto risu, atq;
osculo blando ex passis ambabus ulnis excipiunt. Sin-
à congerronibus turbæ fuerint excitatæ iidem ad faciem
Dei, quam semper in cœlis vident confugientes de pue-
rorum & præceptorum alieno negotio aut otio, quod
fit pulvinar fatanæ, lacrymis affatim profusis graviter
conqueruntur. Inde est, quod Scholam aliquando
præteriisse eremita legitur, qui insuetum puerorum si-
lentium admiratus introspexerit, & bonos administra-
torios spiritus inter sedulos assidentes discipulos passim
obambulantes agnôrit; paulò autem post eodem rever-
sus turbulentorum clamores audierit, & fenestella aper-
ta porcos subnigros iam hos, iam illos scamno detur-
bantes conspicatus fuerit. Lupi quidem seu corycæi
in catalogos suos absentia, garrulitatis, aut rixarum
reos inscribunt pueros, sed persæpè dolosè. Angeli
verò fraudis nescii, & quæ in discantibus, & quæ in do-
centibus culpa hæreat annotare, & quotidie catalo-
gum ante thronum Dei perlegere credantur. Audere
igitur quisq; nostrum in Schola caveat, quod homine
vidente non auderet. Peccatis enim nimijs & negli-

gen-

gentijs, ut sancti Bernhardi verbis iterum utar, provocati angeli tandem planè indignos nos præsentia & visitatione sua iudicant. Sed de his satis.

Tertiam stationem damus ministerio. Nisi enim ut pastores quoq; ludi literarii laborum fatagerent, Deus voluisset, nec sacerdotes & apostolos, olim scholarchas constituisset, ut in veteri testamento de Samuele iam decrepiti pontificis Heli discipulo, & de Elisæo Prophetorum filiorum Præceptore fidelissimo, nec non in novo apud Euangelistam Matthæum de illis, qui ex Schola Baptistæ ad Messiam amandantur, scriptum reperimus. Proinde nihil pervulgatius fuit superiori parentum nostrorum tempore, quàm ut passim ministri Ecclesiæ ad minimum unam atq; alteram horam singulis septimanis etiam pueris operam legendo navarent. Sentiebant n. isti ex doctrina solida & sedula amorem, ex amore reverentiam, ex reverentia debitam in Schola obedientiam promanare, secundum illud Virgilianum:

*Tum pietate gravem, & meritis si forte virum quem
Conspexere silent.* Nec sanè aliud vetustas in-
nuit contiguis templi & ludorum ædibus extructis,
quàm quod mutua opera atq; inspectione res literaria ab
Ecclesiasticis adjuvaretur. Quod etiam summa neces-
sitas exigere videtur. Sicut enim cum in Schola frigi-
dè laboraretur, qui sacerdotio cum laude fungerentur,
aliquando defuturi essent: Ita nisi Ecclesiæ ministri pa-
rentes admonerent, & instando adhortarentur, ut li-
beros Scholastica disciplina educandos frequentes mit-
terent, nisi jidem discipulis coram inculcarent, ut
præceptoribus tot molestias devorantibus cum debito
honore

Serm. 12.

III.

1. Reg. 3. 1.

4. Reg. 6. 1.

C. II. 2.

1. 1. Aen.

honore morem absq; refragatione gererent, nec qui in ludo nostro apparere, nec qui nobis parere vellent habituri essemus. Idcirco sicubi Schola floruerit, aut secus, illud haud minima ex parte ministerio etiam ecclesiastico acceptum referamus decebit.

I V.

Porro nec amplissimi magistratus, qui quarto ordine jam recensendus venit, extremæ sunt in examini- bus & cæteris ludi laboribus inspiciendis partes. Penes illum, principe & populo olim sic sanciente Scholarcharum est vocatio: Penes eundem igitur etiam accurata functionis nostræ esto observatio. Et meritò! Multum enim interest reipublicæ conservari literas, idq; adeò, ut non priùs florentem nobis promittere habeamus politiam, quàm pueri honestis disciplinis ad virtutem in Scholis fuerint assuefacti. Quare non *ἡδύλογος* seu præter rationem fuit, quod Ferdinandus urbem ingressus tria præcipue explorare in more positum habuit. Primum erat, an, qui cum imperio essent senatores, viri forent boni, id est, sapientes, pii, veriloqui, nec turpis lucri cupidi, juxta *προσκειμένα*, quæ Iethro Moy- si præscripsit, Ex. 18. Alterum, an cura Ecclesiæ & Scholæ dignis ac laudatis esset demandata. Tertium fuit, an horologium, secundùm quod labores sedulorum opificum distribuuntur, foret *ἀνάλογον*, atq; æquabilis cursus. His benè se habentibus felicem, malè autem infortunatam prædicabat civitatem. Alij quidem ar- maria satis instructa; alij æraria referta; alij valla, mæ- nia, & ædificia magnifica faciunt urbis florentis *κρίτη- ρια*. Sed imperator perspicacissimus dominos, quàm domos, & studiorum amorem, quàm hastarum nitorem

cele-

Cic. l. 2.
de div.

v. 21.

celebrandæ reipublicæ infallibilis argumentum judicabat. Itaq; & avi, & parentes nostri in nulla ferè alia re, quàm in benè constituenda Schola majorem laudem sibi quærere voluisse videntur. Nec spes eisdem frustrata est: nec nos frustrabitur, qui cum senatores prudentissimi inspectionis Scholasticæ memores jam huc accesseritis, perinde atq; domini oculus equum saginat, vigilem magistratus oculum ludi literarij incrementum fore nobis gratulando pollicemur.

Deniq; præter dictas publicè à Deo in terris ordinatas inspectorum classes, aliæ adhuc duæ privatarum personarum subsequuntur turmæ. Vna extra Scholam: altera in Schola. Quamvis autem neutra inspiciendi operam profiteri audeat, nec debeat: (Nam tu quis es, inquit Paulus ad hominem privatum, qui judicas de alieno ministro, à quo Deo & magistratui non tibi reddenda est ratio?) Vtraq; tamen ista turma in nævis, & improvisis interdum humanis lapsibus Scholasticorum collegarum atro calculo notandis est tota lyncea, & oculato Argo oculatior. Extra Scholam puto cives: in Schola nostros discipulos. Civium etiam inspectionem in defungendis laboribus nobis verendam docent rumores & famigerationes eorundem, qui nos partim nimis in pueros favere, partim nimis leni animo esse natos, aut negligentiores, aut insolentiores tantum non Tartareas aliquando poenas, & horrendas discipulorum querelas mereri clamitant. Formulas, quibus matres stomachosæ rationem pro filiorum castigatione cum convitijs exigentes in nos invehuntur addere nec libet, nec per tempus li-

Plut. in pedag.

v.

Rom. 14.4.

B

cet.

1. Petr. 3. 15.

Iohan. 1. 46.

Erasm. chil.
1. cent. 6.
prov. 16.
V I.

l. 2. ep. 1.

Hor. l. 2.
ep. 1.

cet. Quod viros autem attinet, quemlibet civem facile patiemur, imò rogamus officij nostri æstimatorem, parati enim sumus *πρὸς ἀπολογία* omni poscenti nos rationē, modò ut idem ille, quod olim à multis factitatū est, examen & cæterorum, si vacat, operum scholasticorum sit spectator, nec refugiat venire & videre, num se res ita habeat. Sin adversus indemnes & inauditos nos virgulam censoriam malevoli stringere & maledicere ausi fuerint, brevi cum sutore ultra crepidam aliquid tentante ad proprios lares, remissi malefacta etiam noscant sua.

Postremò in Schola inspectorum locum sibi sumunt infimum discipuli nostri. Qui illud? Non est quod demiremini. Ut enim in ædibus pueri graviter advertunt, quæ non censeas; Ita discentes etiam præceptorū dicta ac facta præsertim aliena observant, quæ alius nec sentiat. Sicubi hi colloquuntur, isti auscultant. Elapsum est his imprudentibus verbum illepidum, id isti discunt, meminerunt quæ; tenacius, quod derident, quàm quæ colunt & venerantur, ut Horatij epistola habet. Scitum igitur & Apollinis oraculo verius est Naumburgensis illius Poliatri ad clarissimos dominos illustrissimi Portensis gymnasij collegas dictum hoc: Gravis quidem adversaria alumnis à vobis constituta est: Verùm curiosi non minus in vestros, quàm vos in ipsorum verba, sermones & actiones inquirere solent.

Vnde etiam, quæso, scimus Orbilium rigidum & plagosum? Archiam verò fide & felicitate ingenij præstantem fuisse doctorem? Nonnè eorum discipuli lyricorum poëtarum & oratorum Latinorum principes Flaccus & Tullius literis atq; monumentis su-

is istud

is istud nobis prodiderunt? Sed quid opus externis
& priscis? Vosmetipsi seniores probè meministis, &
sciscitantibus præceptorum vestrorum dicta, facta
& mores vel egregia cum laude, vel cum venia &
pace ipsorum examuffim recitare potestis. Quin no-
stros quoq; tam minores, quam maiores quod attinet,
sanctè equidem jurare auderem, si quispiam blandis
verbis semoto omni arbitro ex his scrutatur, cogno-
scere illum, quinam collegarum primus ad labores scho-
lasticos accedere, quive primus ab iisdem discedere,
num officio omnes gaudere, an canibus invitis vena-
ri, & Sisyphi saxa volutare soleant. Quod cum ita
sit, minimè nobis in Schola stertendum, sed etiam atq;
etiam vigilandum est, ne quam inspectorum nostro-
rum, Dei nimirum, angelorum, ministerij & senatus,
aut etiam civium & discipulorum justam fortassis re-
prehensionem incurramus. Et quia labor examinis
in Schola penè est primarius, vt eò, vnde post exor-
dium digressi sumus, tandem revertamur, illi cum re-
sidua hora aliquot subsequentes dies dabimus. Ve-
strum viri reverendi, atq; prudentissimi arbitrium, ve-
stra existimatio valebit in dextrè censendo, qua ac-
curatione & fidelitate hætenus officio præfuerimus.
Sed tandem periculum est faciendum. Agite discipu-
li carissimi, aures arrigite, & veriti sacrosanctam
Trinitatem hîc habitantem, veriti angelos, quos inter
vos obambulare videor videre, veriti ministerij re-
verendi præsentiam, senatus amplissimi conspectum,
reliquorumq; animadversionem, congruè ad quæsitæ
respondete.

Ανακρίσις
λαίωσις.

*Alme Deus captis, quibus inter es, ipse faveto,
Aspira studijs puerorum, & suggere vires,
Nomen, honosq; tuus sit ut horum semper in ore.*

*Auspiciis verò nobis examinis usu
Pro solito Superintendens inspector honore,
Aucte precor facias. Quarentem ego subsequar inde.
A Iove principium sacrum quò fiat, ut equum est,
Dogma catechismi promptum dabit argumentum.*

Peroratio metrica.

*Sed jam tempus equum fumantia solvere colla,
Iam discipulorum tempus dimittere cœtum.
Ergo tibi Superintendens, dignissime præsul,
Collegisq; tuis, tibiq; ô gnarissime quaestor,
Nec non praesidium populi, tibi sancte senatus
Debentur grates, nostro quòd adesse labori
Dignatus studijs puerorum calcare & acres
Subdideris stimulos. Reliquis sed comprecor horis
Atq; diebus item nos visere spontè velitis,
Si vacat. Interdum & pueros audire iuvabit,
Ignavis pudor, & gnavis ut gloria cedat,
Deniq; summe poli rector tibi desino, namq;
A te principium fuit aptum examinis hujus.
Aspice quaeso juventutem, tencrosq; puellus
Respice jam in ludo tot pignora cara parentum.
Agricolarum hodiè pertentant gaudia pectus,
Ambierint campum caelo si fortè sereno
Cernentes latas segetes, herbasq; virentes.
Ast exultabit longè majore Iehova
Cor tibi letitia, quanta hic sit messis in herba*

Adver-

*Advertenti, & qua discentum floreat atas.
 Sit felix horum conatus, & utilis omnis
 Fac patrone Scholæ, nostro benedicq; labori.
 Nec sine crescentes plantas hinc lethifer annus
 Avertuncet, uti modò prob dolor accidit, inter
 Multos dum caros quosdam mors sustulit atra.
 Hos igitur reliquos, magna expectatio, magna
 De quibus est nobis spes, serves obsecro, serves
 Incolumemq; magistratum, templumq; scholamq;
 Dum cervus sylvas, Orlam dum piscis amabit.*

I I. χολαρχοδιώκτης.

Maximas vobis, reverendi atq; am-
 plissimi viri, domini inspectores & patroni
 diligenter observandi, ac colendi, gratias
 omnes & habere & agere debemus. Non
 solum enim presentiam vestram Scholastici examinis actum
 promptissime exornatis; sed animos etiam puerorum
 ad discendi laborem fortissime excitatis. Id in quan-
 ti beneficii loco numeremus dici satis non potest. Gra-
 tissima sane mente nos illud officii accepisse memores lu-
 culenter declarare, dum vixerimus, præceptores & disci-
 puli singuli atq; universi pro virili studebimus. At ma-
 num de hac tabula. Siquidem non verbis, sed opere
 ipso vestrae reverentiae & amplitudini à nobis satisfiat
 oportet. Iam ne contra pristinam consuetudinem sine
 præmissa qualicunq; etiam oratiuncula hodiernam dis-
 quisitionem ordiamur, de pueritiae in Scholis neglectae

Prooemium
ἰσοικόν.

Metabasis
ad proposit.

Distrib.

peccato nonnulla agere, & examinando in præfenti excutere divina aspirante benignitate animum induximus. Triplex autem erit investigandi via. Prima cur sit in peccatorum censu habendum Scholasticam juventutem negligere; secunda quanti æstimandum; tertia quibus sit imputandum brevissima, sed & plenissima, qua hoc loco potis & par est ratione explanabit.

I.

Quòd delinquant, qui pueros negligunt, id homini sanæ mentis nemini dubium unquam fuisse, aut esse posse equidem existimo. Omnes autem habere rationes negligentia subductas, & satis perponderatas, ac quotidie memoria repetere, ideò persuaderi sibi quidam non patiuntur, quia multorum pueritia gubernatorum studium frigescere, flaccescere, & adeò languescere alicubi vident, ut sive Spartam isti ornent, sive dehonestent, sive vigilant in officio, sive dormiant, sive discentes, sive nihil proficientes habeant alumnos perinde esse credant. Non præter rem igitur fore spero, si quam de causa peccetur indagâro, & quæ ad indefessam atq; sedulam docendi curam excitandam faciunt explorâro. Dominis enim collegis etiam sua sponte currentibus ita calcar addetur, & ne tam mihi, quàm illis pertusa Danaidum dolia, perdita & somnolenta quorundam ingenia nauseam Scholastici pulveris, ac laboriosæ stationis tædium indies magis, magisq; pariant, tanquam salutari amuleto, ut opinor, percommode cavebitur.

Est ergo, ut omnia simul & semel dicamus, ratio peccati, quod admittunt, si qui indiligenter pueros informant, non una, sed multiplex. Offen-

dunt

Aitior & 12 8.

Congeries
objectorum

dunt isti Deum, fallunt magistratum, defraudant
parentes, disperdunt filios, propriam conscientiam
gravant, Ecclesiæ nocumento, reipublicæ sunt exi-
tio. Hæc quid sibi velint paulò fufius jam ordine ex-
plicabo. Deum severè edixisse in deuteronomio, ut
verba divinæ legis enarremus, & acuendo filijs incul-
cemus, quis est quem lateat? Idq; ipsum hodiè prima-
rium habetur scholarum munus, quod qui pa-
rum gnaviter obeunt, quomodo exardescentem Ieho-
væ iracundiam effugere possint non perspicio! In
sudore vultus nos pane vesci jubet idem Deus opt.
max.

Ratio 1.
c. 6. v. 7.

Gen. 3. 19.

curis acuens mortalia corda,

Geor. Virg.
l. 1.

*Nec torpere gravi passus sua regna veterno, Ut cum
Latino poëta loquar, vel ex Græco quædam mutuer,*

ὅς πικρῶν ἰδρωτῶν σοφὸς ἀεὶ πάροισεν ἔειπκε.

Hesiod.

Qui posuit nobis artes sudore parandas. Pigri igitur ven-
tres gregem sibi concreditum leviter curantes haud le-
vi Deo sint odio necessum est. Hic quicquid negligen-
tia prætermittitur, & uni fratrum etiam minimorum
benignè vel malignè fiet, sibi factum reputat, & verba
Iosaphati de iudicum officio agentia ad scholaras
quoq; transfert & accommodat; Videte, inquit,
quid faciatis, non enim in officina hominis laboratis, sed
in vinea domini. Vobiscum sum ego Dominus in ne-
gotio & functione scholastica. Deum timete, summa
contentione munus vestrum tuemini, & quæ debe-
tis sedulò præstate. Imò in terris maledictum apud
Ieremiam pronunciat omnem, qui opus suum
fraudulenter aut remissè fecerit. Futuris verò

Matth. 25.
40.

2. Paral. 19.
6.

c. 48. 10.

tempo-

Luc. 16. 2.

Matth. 25.
26. & 30.

Ratio 2.

Serm. 22.
Cic. l. 1. offic.
Virg. 4. Ge-
org.

temporibus grandem scribet dicam, & quemvis exactam suæ villicationis rationem coget reddere. Quicumq; igitur cum Plautino Euclione talentum sub tellurem suffoderit, seq; & alios ignavia perdiderit, istius aures novissimo judicij die terrificæ hac voce personabunt: Serve male & piger in tenebras apage exteriores, illic fletus & stridor dentium erit sempiternus. En amice habes hic primum *ἄσπυλον* excubitorem, eumq; tantum non Moyse acrius urgentem!

Altero accedit loco magistratus Scholarum patronus in primis honorandus, qui sedula cum reverendo ministerio perfungitur inspectione, cui sanctissimè promissimus, & Deum contestati nos officio nunquam defuturos stipulata manu recepimus, à quo salaria annua ex sacro ærario ludi literarij collaboratoribus persolvuntur. Vnde tribus de nominibus segnes culpandi veniunt. Primò quia vigilibus inspectorum oculis, & multis senatorum auribus dolosè imponere, & impudenter illudere præsumunt. Deindè quam dederunt fidem perjuri frangunt, siquidem ex Augustini & stoicorum sententia fides ibi non est, ubi non fit, quod à nobis dictum est. Ultimò nec stipendium meretur, sed suffuratur immunis residens aliena ad pabula fucus. Operæ quidem Scholasticæ precium æquivalens non omnibus datur, quod ipsi ultrò fatemini. Plerisq; profectò vix Diogenis peram & baculum, aut zonam inanem sterilis cathedra suppeditat. Verùm non minus quintani milites, aut quartani, quàm primani, & levioris armaturæ, quam duplicarij & triarij sancto se sacramento ad fidelitatem obstringunt. Peccavit ergo

nihil-

nihilominus, qui fide pro tenui demenso obligata indiligens, & iusto remissior fuit. Sed è curia ad privatos parietes & parentes transeundum est.

Ab his liberi, carissima pignora, thesaurus pretiosissimus, familiæ totius columnæ præceptoribus commendantur, de manu in manum traduntur, & optimè educandi committuntur, quos illi in fidem suam recipiunt, atq; omnia se facturos prolixè & cumulatè pollicentur. Quid fit? Patres cordati, quod unciatim etiam suum defraudantes genium comparferunt miseri, necessitatibus filiorum impendunt, eosq; per literas gloriam & rem sibi parituros firmiter persuasum habent. At tota errant via, & spe lactantur vanissima, nisi tam docentes, quam discentes nervos omnes intenderint. Et oleum ergò, vel sumtus, quos parens multo sudore acquisiverat, & liberos desideria conjugum suavissima perfunderunt, qui non strenuam Scholæ operam navaverunt. Feriæ enim frequentiores & otia dant pueris vitia. Neglectorum verò ætas intereà ex magisterio excedit, itaq; grandiores neq; ad literas, neq; ad mechanicas artes amplius sunt idonei, sed ex thesauro fiunt carbones, lurcones, comedones, Penelopes sponsi, καὶ ἐτώσια ἄχθη ἀρξένης, nec sibi prodesse possunt, nec alijs, consueti videlicet ————— *In medios dormire dies, &*

Ad sonitum citharæ cessatum ducere curas.

Hæc culpa ne pædagogis meritò imputetur, notes & dies est vigilandum. Διδάσκαλοι τὸς μαθητὰς μιμητὰς ἑαυτῶν ἀποδεικνύουσι suavissimus Græcorum scriptor Xenophon ex sapientissimi Socratis ore inquit; Artium magistri discipulos sui imitatores efficiunt. Id li-

Ratio 3.

Ter. in
Phorm.

Ratio 4.

Hom. od. 6.

Horat. l. 1.
ep. 2.

De dictis &
factis Socra-
tis.

C

cet in

Iustin. in-
stit. l. 1.

Ratio 5.
Chryf. in
psal. 50. de
consc.

c. 4. 2.
7. 20.
6. 6.

Ratio 6.

cet in rebus bonis non semper eventu probetur; ducem tamen ignavum si quis ceperit, ipsum animum a grotum ad deteriore partem plerunque applicat. At præceptorum est, ut quasi curatores, & ad tuendos eos, qui se per ætatem ipsi defendere & regere nequeunt, dati tutores esse studeant. Quemadmodum igitur puberes arguere suspectos possunt curatores suos; ita illi, qui ludo præsumunt literario, nisi fideles & diligentes docendo fuerint, ab adultioribus suspectæ & fraudulenter administratæ tutelæ postulabuntur. Adhæc conscientia etiam, codex ille, in quo peccata quotidiana inscribuntur, parum curiosos puerorum informatores negligentia graviter accusat, fortiter convincit, severè condemnat. In aurem enim utramvis, imò in ipsa animi penetralia vsque insuffurat dicta isthæc Paulina ex priori ad Corinthios; In dispensatore quovis requiritur, ut fidelis inveniatur. Et unusquisq; in qua vocatione vocatus est in ea instanter permaneat. Item ex epist. ad Ephes. Non ad oculum serviatis, quasi hominibus placentes, sed ut ministri Christi facientes voluntatem Dei ex animo. Has officij etiam Scholastici lineas qui transierunt, omninò tranquillam conscientiam habere non poterunt, sed stimulis internis agitati se culpã commisisse vel spontè anxij confitebuntur. Porro inscitiam literarum & negligentiam tenebras religionis plusquam Aegyptiacas parere superior ætas in papatu ad oculū demonstravit. Tum temporis ex monasterijs prodibant fratres ignorantia pleriq; omnes, & doctores Ecclesijs præerant insulsissimi, de quib⁹ Euri- cius Cord⁹ medic⁹ & poëta insignis hæc post se reliquit duo disticha:

Sum-

Summa rudes asini rerum fastigia scandunt.

Maximus hoc illis tempore venit honos.

*His hominum dominis divina, profanaq; parent,
Sunt asini reges, pontifices asini.*

Eandem verò barbariem cum jactura sanæ cælestis doctrinæ maxima in Germaniam introducunt quicumq; vel Scholas paulatim iterum abolendas censent, vel curam instituendæ juventutis parvipendunt, & plantaria Ecclesiæ lætissima pedetentim exarescere, labruscas autem & vepreta succrescere desides patiuntur. Qui linguas inquam & artes in ludis literarijs sedulò profiteri negligunt, negligunt donum illud, sine quo sincerum Evangelij dogma vix ac ne vix quidem servari ac custodiri poterit, teste maximæ authoritatis Theologo Luthero; negligunt vaginas, in quibus culter spiritus sancti conditus reperitur; negligunt scrinia, in quibus clinodia & preciosissimæ verbi divini gemmæ repositæ gestantur, negligunt onyches seu vasa, in quæ portiones medicatæ infusæ nobis è cælesti pharmacopolio traduntur; negligunt cophinos, in quibus panis angelici fragmenta reservantur. His tot & tantis bonis politiam Christianam spoliant, qui studia in Scholis infideliter propagant, & quantum in ipsis est indoctos atque ineptos in penuria meliorum Ecclesiasticis functionibus præficiendos mittunt! Nihil igitur sentit, qui neglecta pueritia in Ecclesiam peccatum & sacrilegium admitti nondum sentit.

Postremò reipublicæ etiam in primis interesse, ut doceatur, atque erudiatur juvenus, Cicero in libris de divinatione compluribus ostendit, nec unquã magis florere urbes, quã cum pueri honestis disciplinis ad virtutes assuescunt, consentiens omnium seculorũ experientia jam-

l. 1. epigr.
in Lucium
Apulejum.

Tomo Ien.
Germ. 2.
p. 464.

Iohan. 6.
13.

Ratio 7.

l. 2. in fronte.

Florus 1. 1.
c. 12.

dudum approbavit. Indidem autem sole quoq; meridiano fuit clarius, quod nulla unquam capitalior pestis & pernicies, quàm indiligens adolescentiæ cura, inspectio, & institutio ab irato Deo civitatibus immitti possit. Cum Falisci à Romanis duce Furio Camillo obsiderentur, ludimagister quidam urbis proditor obambulationem simulans primatum filiolos in hostiles manus adduxit, & pro ineunda gratia captivos tradere voluit homo, quem terra portavit, nequissimus, & qui virgis caderetur dignissimus. Eiusdem farinae, vel fufuris quoq; deterioris est præceptor iste, qui adolescentes futuros olim reipublicæ gubernatores, expatiando & otiano perditum it, negligit, corrumpit, atq; in hostis infernalis pulvinar incuria sua reponit. Sed quid ago? in quemnam dicendi campum dilabor? Pluribus primam quæstionem persecutus sum, quàm ab initio statueram, licet permulta etiam dicenda coactus silentio præterierim. In sequentibus ut breviores simus temporis angustia monet, hortatur, efflagitat.

II.
Quæstio.

pag. 462.

Secundum igitur quod proposuimus est, ut quantum sit peccatum scholasticam juventutem negligere spectemus & animo paululum agitemus. Ne verò iudicium & testimonium domesticum reprobetis, ipsum Doctorem Lutherum, virum & mea & vestra sententia ἀξιόπιστον pro me respondentem introducere, & censorem in hoc negotio statuere mihi quæso liceat. Ab hominibus nostris ille reverendus pater tomo Ien. Germ. 2. in sermone de aperiendis ludis literarijs ad totius Germaniæ senatores instituto inquit: Sæpe in Scholis me puero usurpabatur, & vetustate in proverbij consue-

tudi-

itudinem abierat non minus esse negligere scholarem, quàm corrumpere virginē. Id eò dicebatur, ut ludi moderatoribus terror incuteretur, & præceptoribus stimuli admoverentur. Nullum enim tum temporis grandius scelus vulgo notius erat, quàm illatum virginibus stuprum. At Deum immortalem, quàm nihili & leve quiddam delictum est libidine labi & petulantem esse in muliere præ negligentia, qua multorum adolescentia pessundatur! Væ mundo in omnem æternitatem! Quotidiè in lucem eduntur infantuli, & adolescit pueritia, & nemo, proh dolor est, qui rudem & incultam plebem curet, qui gubernet! Laxantur frena, & quisq; natura proclivis à labore ad libidinem qua data porta, ruit. hætenus divus Lutherus. Iam perponderemus agite, quantum flagitium, & qua pœna dignum à priscis habitum sit clanculum cum fæminis alienis consuescere, & puellas vitiare: ita quanti æstimetur, si quis pueros otio corruerit, ultro elucescet. In antiqua Saxonia, quod Naucerus memoriæ prodidit, cum virgo in domo paterna fuisset stuprata, aut matrona adulterata, strangulatam istam cremare, & super fossam sepulturæ corruptorem suspendere, aut cingulotenus denudatum, & de villa in villam raptatum ad necem vsq; flagellare solebant. Paulò mitiori in fornicationes fuit animo apud Græcos Zaleucus Locrensis. Legem enim posuit, ut adultero deprehenso uterq; oculus effoderetur, nec suum ipsius filium impunè abire passus fuit. Sed majores delicto hæ pœnæ esse multis videntur! Quid tum? Nihilo tamè minus jus etiam Romanum mœchos, & qui stupro se contaminârunt jubet improbos, intestabilesq; esse, ne in nu-

cc
tomo 2.
pag. 1.
Chemn.
exam. par-
te 3. p. 145.

Aelianus l.
13. var. hist.
Val. Max. l.
6. c. 5.

Instit. l. 2.

c. 13. 14.
c. 6. 10.

In orat. cō.
loc. part. 1.

Matth. 18.
6.

v. 16.

merum testium adhiberi possint. Imò Deus se adulteros & fornicatores iudicaturum in epist. ad Hebræos, & regno cælorum exclusurum in priori ad Cor. seriò interminatur. Mortale igitur isti libidinosi facinus perpetrant, nisi acta pœnitundine in viam tempestivè redierint. Hoc tam tetro & politica & Ecclesiastica animadversio- ne digno delicto studiosam juventutem negligere magni Theologi Lutheri sententia longè est tetrius, pejus, gra- vius, & detestabilius. Excipiunt quidem nonnulli na- futuli, atque doctorem nostrum citato in loco rhetorica- tum fuisse, & quod Hieronymus, memorante D. Chem- nicio, alicubi de se fatetur, aliquid declamationibus de- disse prætendunt. Sed maximo versantur in errore. Non enim orationis pigmentis, sed triplicis rationis pu- gnat fundamentis, & pronunciatum suum munit solidis- simè. Si quis virginem, ait, aut mulierem compresse- rit, id quod in corpus est peccatum, humili & tristi animo agnoscitur, & si non omninò fama eius elui, ipsum tamen factum coram Deo & mundo lui atque expiari potest. Sin puerorum animæ, quibus nihil habent nobilius, cor- ruptæ fuerint, nec pro peccato quidem hodiè à plerisq; illud habetur & agnoscitur, nedum ut subsequente pœ- nitentia lueretur, & quæ perditæ sunt mentes legitimè reformari possent. Vnde infert etiam istis, qui pusil- lis indiligentia sua scandalum posuerunt, expedire, ut suspendatur mola asinaria de collo ipsorum, & demer- gantur in profundum maris. Necessitas ergò docen- di nobis incumbit tanta, ut sicuti Paulus 1. Cor. 9. in- quit; Væ mihi nisi evangelizavero, eundem ad modum conscientia nostra exclamet; Væ nobis nisi assidui in of-

ficio

ficio Scholastico erimus. At, ne quid nimis, & ne extra cancellos hæc dicta rapiantur de neglecto pietatis studio pleraq; omnia intelliguntur. Hoc est in ludo literario palmarium, hoc est, quod urget, quod modis omnibus Lutherus contendit. Minus accuratam verò in linguis & artibus liberalibus institutionem, & civilitatis informationem, in qua salus animæ primario non consistit facilius veniam mereri prorsus arbitramur. Interea tamen hæc etiam literarum & morum negligentia, qua Deus, qua magistratus, qua parentes, qua liberi, qua conscientia, qua Ecclesia, qua ipsa deniq; universa respublica violatur, quod superius demonstratum fuit, non potest non grande, dirum, & abominabile peccatum ab omnibus sapientibus judicari. De quo si pluribus hoc tempore agerem, vestræ reverentiæ & amplitudinis benignis auribus abuterer. Ad ultimum igitur ζῆτοςμενον transilimus. In quemnam faba perditæ adolescentiæ cuditur? In quo culpa maxima hæere censetur? Diogenes Cynicus cum puerum indecore se gerentem conspiceretur, pædagogum baculo percussit, & indignabunda voce dixit; Cur sic instituis? Hoc est hodiè iudicium vulgò omnium, formatoribus videlicet primæ ætatis potissimum esse impurandum, si adolescentes malè morati & reproberi evaserint, aut secus. Ego verò agnosco, & crimine omni atq; culpa in Scholis oscitanter docentes eximi non posse fateor, imò servum, qui cognovit voluntatem domini, nec strenuum præstiterit virum, multis vapulaturum extra dubitationis aleam pono. Ita q; etiam, quia vel Herculem citius frangi, atque omnino debilitari, & in hoc ergastulo consumi, quàm singulis & universis officio ubiq;

loco-

III.
quæstio.

Erasm.
apophth. l. 3.

Causa perd.
adol. 1.

Luc. 12. 47.

locorum satisfieri, & omnia in melius redigi posse video, mihi vitam & stationem peracerbam puto, ac doleo,

Quòd bonus interdum noster dormitet Homerus.

Sed ut benevola censuræ vestræ æquitas oneris parte nos sublevet, & animos cunctantes ac diffidentes alacriores reddat, in ipsis etiam pueris non minorem culpam esse persuasissimum habete. Verbis quidem Mitionis nonnulli melioris indolis se regi facile patiuntur; alios non nisi verbera Orbilij movent; plurimi nec verbis nec verberibus in officio retineri queunt, & sunt αἰσθητοὶ ἢ ἀσεπάπειτοι. Hi non accipiunt ex Scholis sua mala, sed in Scholas afferunt, & negligentia, pravitate & perditionis suæ ipsi sunt architectones incurabiles. Præterea Quintilianus ludorum literariorum magister optimus de cæca quoq; & sopita parentum socordia maximopere queritur, quod liberorū mores & ipsi perdant, infantiam statim delicijs solvant, molliq; educatione, quam indulgentiam vocamus, & mentis & corporis nervos frangant, ac natos segnes, & negligentes faciant. Isti verò malo si non propediem remediū quærat, culpam etiam in magistrum & senatores Ecclesiarum, & scholarum inspectores redundare, Lutherus loco superius adducto haud obscure innuit, ubi concludit & ait; Weil die Eltern die Kinder zum theil nicht können / zum theil nicht wollen recht ziehen / wils dem Rath vnd der Obriigkeit gebühren / die aller grösste sorge vnd fleis auff die junge Volck zu haben. Verùm hæc postrema non tam meum monere, quàm vestræ prudentiæ est apud Lutherum legere.

Idcirco

Horat. in
arte.
Causa 2.

1. 1. Inst. c.
3.
Causa 3.

Causa 4.

Tomo 2.
len. Germ.
pag. 462.

Idcirco

Harpocratis digito compesco labellum.

Hæc enim in præsentia

Aedibus in nostris, quæ prava & recta gerantur,
ad trutinam appendisse sufficiat. Quod reliquum est
temporis, catecheticae lectionis examini omne tribue-
mus, ut quousq; studio pietatis adolescentia sit progres-
sa jam re ipsa experiamur.

A. Gell.
Odyf. 8.

D E V O T A P R E C A T I O

Pro omnium trium hierarchicorum statuum
officijs juxta Oeconomicam tabellam dispo-
sitis instituta.

Quem penes est solum vasti custodia mundi,

Psal. 24. 1.

Curia cui cura est, araq; summe Deus,
Irreprehensibilis fac vivat episcopus omnis,

1. Tim. 3. 2.

Castaq; amet thalami fœdera præco sacer.
Sobrius & vigilans, & dapsilis, atq; modestus.

Aptus dicendo, sitq; docere potens,
Rixarum fugitans non vini pocula plena

Tit. 1. 7.

Appetat, aut quærat turpia lucra malus,
Sed sibi subjectos habeat, natosq; sequaces;

1. Tim. 3. 4.

Da rectè domui præsit ubiq; sua.

Ipsè sacerdotes pura indue veste salutis

Esa. 61. 10.

Succendens per eos lampada justitiæ.

Turba auditorum verò largire Iehova,

Ingrediens templum carnea corda ferat.

Ez. 36. 26.

Presbyteros fidos duplici dignetur honore,

1. Tim. 5. 17.

Atq; illis morem credula sponte gerat;

Hebr. 13. 17.

D

Nec

1. Cor. 9.
14.
Rom. 13. 4.

2. Paral. 19.
7.

1. Pet. 2. 13.

Matth. 22.
21.
Rom. 13. 7.
1. Tim. 2. 2.

3. Reg. 4. 25.

1. Pet. 3. 7.

Col. 3. 18.

1. Pet. 3. 1.

*Nec decimas mystæ remoretur solvere. Namq;
Hunc Evangelium, quod benè tradit, alat.
Deinde magistratus, gladium qui gestat, & arma
Calitus accepit, puniat ense malos.
Nec parcens corvis vexet censura columbas,
Iure sed Astræa pendeat aqua bilanx.
Adde animum contra ut veniant audacius omnes,
Qui præsent populo, facta q; iniqua premant.
Ordo senatorum sit pravus ultor ad iram,
Et nobis valeat, da Deus alme, diu.
Subditus econtra civis quoq; quilibet esto,
Nec refragetur seditiosa cohors.
Sed reddenda Deo reddat, regi q; tributa,
Et censum, & meritum solvat honoris opus.
Obsecret, & grata voce oret, & interpellet
Pro patria patribus, consulibusq; bonis,
Cum pietate gravi placida quo pace fruatur
Sub ficu tutus viteq; quisq; sua.
Sedibus æthereis auram admittite sacratam,
Cuncta ut amore liget corda, supreme Deus.
Effice consortes thalami sine litibus unâ
Concordes habitent, te precibusq; colant.
Diliget uxorem non ficta mente maritus,
Dimidiumq; animi credat eam esse sui.
Nec vas infirmum tractet truculentius æquo,
Sed quosdam naves perferat, atq; tegat.
Inde etiam conjux fido redamabit eundem
Pectore, nec promptum respuet obsequium.
Sed veluti fuit Abramopia subdita Sara,
Sic dominum carum discet habere virum.*

Quod

Quod si lecti autem quoque pignora certa dedisti,
Educat ut sobolem da bene quisque suam.

Eph. 6. 4.

In ludum ad Christum primis hanc mittat ab annis,
Instillatur ubi religio, atque fides.

Moribus imò bonis, non turpique instruat arte,
Nec castigando se viat ira, sinat.

Col. 3. 21.

Filioli da morigeri quoque patribus omnes,
Et decori studeant matribus esse suis.

Eph. 6. 1.

Fortunatus enim Tithoni secula vivat,
Dignatur merito quisquis honore patrem.

Fac servi maneant, Deus, ancillaque fideles,
Et timeant dominos simplice corde suos,

Eph. 6. 5.

Nec famulari oculis, & jussa capessere saltem
Tum studeant, praesens quando opus urget herus.

Sed Christi tanquam peragant mandata ministri.

Namque reportabit, qui facit, omne bonum.

Nec dominus spiret sine causa naribus ignes,
Ingerat aut nimias durus ubique minas.

Eph. 6. 9.

Quandoquidem in calis tu rex placabilis irae
Cuncta movens nutu mitia sceptris geris.

Ex. 34. 6.

Perdere cristatos, & debellare superbos

1. Pet. 5. 5.

In terris juvenes juste memento Deus.

Contra subjectos maneat sacra gratia certa,

Atque secunda humiles sors sine fine beet.

Hinc reliqui discent pueri reverenter habere,

Laudibus & dignis condecorare senes.

Præterea viduam quæ vivit femina vitam

1. Tim. 5. 5.

Da luxum aspellat, deliciasque procul.

In te spemque suam locet unum nocte dieque

Teque prece & votis, ominibusque colat.

Lev. 19. 18.
Rom. 13. 9.

1. Tim 2. 1.

Dev. 18. 1.

*Cetera ne referam summatim exopto propinquos,
Semet uti, pectus diligit omne suos.
Pro fidei socijs grates ante omnia dicat,
Hostibus & faveat lingua, animoq; bono.
Lectio perfectè sua sic disceatur ab omni,
Officijs stabit sic benè culta domus.*

Ein andechtig Gebet / so nach ord-
nung der Haußtafel rein weis ge-
fassët.

Gott der du bist ein Herr der welt /
Der die Kirch / vnd den Rath erhelt /
Gib gnad / das die Bischoffe rein /
Vnd auch vnstrefflich mögen sein /
Das sie im züchtigen Estand lebn /
Vnd andern gut Exempel gebn /
Nüchtern sein / wacker / vnd gastfren /
Sittig / wolbered / vnd darben
Lehrhafftig / aber nicht beissig /
Nicht Weinseuffer / noch geizig /
Das sie nicht vnehrlich hanthiern /
Sondrn ihr hauszhaltung wol verführn /
Vnd gehorsame Kinder habn /
Disz sind geistliche hohe gabn.

Du lie

Du lieber Gott du wolst selbst verehren
Das Kleid des Heils den Predigern /
Vnd durch sie anzünden im hertz
Der gerechtigkeit brennende Kerz.
Den Zuhörern aber auch Gott bescher
Einn sinn / der sich zu dir bekehr /
Ein fleischem hertz so jedem gieb /
Das er seinen Seelsorger lieb /
Vnd ihm erzeig zwenfache ehr
Vor gegebene trewe Lehr /
Der er gehorg / vnd erleg sampt
Die gbur zur steur dem Predigampt /
Denn billich das Euangelium nehrt
Den / der es studirt / vnd recht lehrt.
Ferner schaff das die Obrigkeit
Die bösen straff zu jederzeit /
Denn sie nicht omb sonst tregt das Schwert /
Das du ihr gibst vom Himmel werth /
Nicht das sie der grossn sol schonen /
Vnd nur die armen belohnen /
Sondrn das sie geh gleich durch die Banck /
Damit die Wage nirgend wanck.
Vnscher muth vnd hertz im Regiment /
Das der ontugent werd ein end /
Gib das glück hab ein erbar Rath /
Vnd rech das böse in dieser Stadt.

Zu gemein hilff daß jederman
Der Obrigkeit sey vnterthan/
Vnd seinem Herrn nicht widerstreb/
Sondern was Gottes ist/Gotte geb/
Dem Keyser aber Zoll vnd ehr/
Vnd was vor dienst er schuldig mehr/
Das er zur bitt vnd danck bereit
Sein vor sein liebe Obrigkeit/
Darmit ein jeder sichern raum
Hab vnter seinem Feigenbaum/
Vnd in dem Weinberg erlang frewd
Mit ruh in allr gottseligkeit.
Von Himmel hoch schick Gott herab
Deines heiligen Geistes gab/
Der die hertzen mit lieb enkünde/
Vnd die Eheleute verbinde/
Das sie ohn hader vnd zank lebni/
Vnd dir mit gebet die ehr gebni.
Der Mann dem Weibe sey günstig/
Vnd hab lieb sein fleisch inbrünstig/
Das bey dem schwachen werckzeug recht
Mit vernunft er wohn/ vnd nicht fecht
Alle die mengel/ die er spürt/
Darauff das Weib ihm wieder wird
Liebe erweisen/vnd gehorsam/
Gleich wie die Sara Abraham/

Das

Das sie ihn nenne ihren Herrn /
Vnd halte stets in allen ehren /
Wod du auch / O Gott / Kinderleut
Bescheret hast den Eltern fein /
So gieb das dieselb ein jeder
Zu Christo in die schul bring wieder /
Vnd auff erzih zum glauben rein /
In erbarkeit / ohn bösen schein /
Das er sie nicht zum zorne reiß /
Vder verlasse nur aus geiß.
Hiergegen hilff Herr das auff Erden
Die Kinder auch gehorsam werden
Den Eltern / vnd sie gbürlich ehren /
So wird ihr glück sich teglich mehrn.
Deßgleichen das im Hause sey
Knecht vnd Magd den Herren getrew /
Vnd sich fürcht von heren aus einfalt /
Nicht zu dienst / so auffm schein gestalt
Vor augen / sondrn das sie in alln
Sich erzeign Christo zu gefallen.
Dem ein jeder empfahen sol /
Nach dem er sich gehalten wol.
Ein Herr laß auch das schmauben sein /
Vnd mach das drewen nicht zu gemein /
Weil du Gott vbr ihn zu jeder frist
Ein grosse / doch gütigr König bist /

Der

Der du die stolzen bald vom Stul
Herunter stößest in den Psul/
Vnd gibst dem demütigen gnad/
Vor dem das altr den vorzug hat.
Weiter verhüte / das io nicht
Ein Witwe sich der wollust mit
Ergebe/ sondern hoff auff dich
Alleine / vnd bet inniglich.
Zum bschluss schaff Gott/ das in gemein
Ein jeder lieb den nehesten sein
Wie sich selbst/ vnd denn alle tag
Vor die glaubnsghossen dir danck sag/
Auch vor die Feinde lege ein
Ein vorbitt bey dem Sohne dein/
Gib das wir lern solch lection /
So wird es wol im Hause stohn.

Leipzig /
Bey Michael Lantzenberger

A N N O

M D C I V.

Call. diss. A. 89, misc. 37